İZMİR YAMANLAR KAMPI: VEREMLE MÜCADELEDE BİR HALK SAĞLIĞI DENEYİMİ *

Ceren Gülser İLİKAN RASİMOĞLU

(Dr. Öğ. Üy.)

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi

https://orcid.org/0000-0001-7586-4813

Ceren.Rasimoglu@acibadem.edu.tr

Geliş Tarihi: 19.10.2025

Kabul Tarihi: 05.01.2026

Araştırma Makalesi

Öz: Bu makale, İzmir'de kurulmuş olan Yamanlar Kampı'nın bir tarihsel analizini sunmakta ve kampın, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde erken bir halk sağlığı girişimi olarak üstlendiği işlevi vurgulamaktadır. Veremin yalnızca tıbbi bir mesele olarak değil, aynı zamanda ulusal üretkenlik ve modernleşme idealleriyle ilişkili önemli bir devlet politikası konusu olarak ele alındığı bir dönemde kamp, dönemin koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik yaklaşımı örneklemektedir. İzmir Veremle Mücadele Cemiyet-i Hayriyesi tarafından, yerel ve merkezi yönetimlerin güçlü iş birliğiyle kurulan kamp, yurttaşların genel sağlığını güçlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma, ağırlıklı olarak dönemin gazete haberlerine dayanarak kampın lojistik ve mekânsal gelişimini izlemekte; 1930'larda mevsimlik, geçici bir çadır alanı olarak başlayan mekânın, 1930'lar ve 40'lar boyunca gelişerek kalıcı bir sanatoryum kompleksine dönüşümünü ayrıntılarıyla ortaya koymaktadır. Kamp yaşamı oldukça düzenli ve tıbbi denetime tabi olup, disiplinli günlük rutinler, temiz hava, yeterli dinlenme ve beslenme esasına dayanmıştır. Bunun yanı sıra kamp, öğrencilerden işçi sınıfına ve orta sınıf ailelere kadar farklı grupları bir araya getiren önemli bir sosyo-kültürel merkez işlevi görmüş; eğlence ve sosyal etkileşim olanakları sunarak bedensel güçlenmeyi, sağlıklı ve disiplinli yurttaşlar yaratma yönündeki biyopolitik hedeflerle ilişkilendirmiştir. Sonuç olarak, Yamanlar Kampı'nın tarihi, gönüllü derneklerin, yerel siyasi liderliğin ve çok boyutlu halk sağlığı stratejilerinin Türkiye'nin modernleşme sürecindeki rolünü vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yamanlar Kampı, Verem, İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti, Erken Cumhuriyet Dönemi, Sağlık Kampları

* Bu makale XV. Türk Tıp Tarihi Kongresi'nde (Bilecik, 5-8 Haziran 2024) sunulan "Verem Kabil-i Şifadır: Kilisli Rıfat'ın Tüberküloza Yaklaşımı" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

İZMİR YAMANLAR CAMP: A PUBLIC HEALTH EXPERIENCE IN THE FIGHT AGAINST TUBERCULOSIS

Abstract: This article presents a historical analysis of the Yamanlar Camp established in İzmir and underlines its function as an early public health initiative during the early years of the Turkish Republic. At a time when tuberculosis was regarded not merely as a medical issue but as a crucial matter of state policy tied to national productivity and modernization ideals, the camp exemplified the era's approach to preventive health. Founded by the İzmir Anti-Tuberculosis Society through strong collaboration between

local and central authorities, the camp aimed to strengthen the general health of citizens. Relying mainly on contemporary newspaper accounts, the study follows the camp's logistical and spatial evolution, describing its transformation from a temporary seasonal tent site in the 1930s into a permanent sanatorium complex over the course of the 1930s and 1940s. Daily life in the camp was highly structured and subject to medical supervision, based on disciplined routines, fresh air, adequate rest, and nutrition. In addition, the camp functioned as an important socio-cultural center that brought together diverse groups, from students to the working class and middle-class families, providing opportunities for recreation and social interaction, thereby linking bodily strengthening with the biopolitical goals of creating healthy and disciplined citizens. Ultimately, the history of the Yamanlar Camp highlights the importance of voluntary organizations, local political leadership, and multifaceted public health strategies in Turkey's broader modernization process.

Keywords: Yamanlar Camp, Tuberculosis, İzmir Anti-Tuberculosis Society, Early Republican Period, Health Camps

Giriş

Cumhuriyet'in erken döneminde yaygın bulaşıcı hastalıklar arasında kabul edilen verem, yalnızca bir tıbbi sorun değil, aynı zamanda genç nüfusun sağlıklı yetiştirilmesi, milli üretkenliğin korunması ve modernleşme ideallerinin hayata geçirilmesi açısından da kritik bir devlet politikası konusuydu. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti'nin teşviki, yerel yönetimlerin desteği ve gönüllü cemiyetlerin öncülüğüyle, hastalığın önlenmesine yönelik koruyucu sağlık hizmetleri geliştirilmekteydi. Bu bağlamda, sağlıklı yaşam rejiminin uygulanacağı, temiz hava ve beslenme olanaklarının sunulacağı kamplar, genel olarak halk sağlığının uygulama alanına girmişti. İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin girişimiyle açılmış olan Yamanlar Kampı da bu politikanın erken ve etkili örneklerinden biridir.

Bu dönemde sağlığa verilen önem, nüfus sorunuyla bağlantılıydı. Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında başlayan nüfus yapısındaki değişim, Cumhuriyet döneminde giderek belirginleşmişti. Ülkenin nüfusu 1914-1925 yılları arasında önemli ölçüde azalmış, toplam nüfustaki azalma oranı % 20'yi aşmıştı. Yaşanan bu büyük nüfus kaybı, Cumhuriyet rejiminin merkezi konularından biri haline gelmişti çünkü kırsalda tarım yapılamayan araziler ve kentlerde iş gücü yetersizliği sorunları ortaya çıktığından bir ekonomik sorun olarak görülüyordu. İki savaş arası dönemde, nüfus meselesi aynı zamanda ulusal güvenlikle eşit öneme sahip bir konu olarak değerlendirilmekteydi.[1] Bu nedenle hijyen sorunlarının bertaraf edilmesi, bulaşıcı hastalıklarla mücadele, sağlık taramaları, ulaşılabilen en fazla kişiye ilaç, muayene ve tedavi sunulması ve bunların yaygınlaştırılması gibi uygulamalar hedeflenmişti. Modern tıp uygulamalarına dayanan sağlık politikaları, ulus-devlet kurma sürecinin temel bir bileşeni haline gelmiş; yeni rejimin güçlenmesi ve yaygınlaşmasına katkı sağlayan bir unsur

[1] Şevket Pamuk, Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s. 68-70.

olmuştu. Bu politikalar hem ülkenin öncelikli ihtiyaçları hem de dünya genelinde etkili olan düşünce akımları ve gelişmeler ile şekillenmişti.[2]

İyileşme ve sağlık uzun zamandır belirli mekânlarla ilişkilendirilmiştir ve 1990'larda coğrafyacılar, farklı zamanlarda çeşitli mekânlara atfedilen terapötik süreçlere ve niteliklere giderek daha fazla dikkat göstermeye başlamışlardır. Bu araştırma yöneliminin en önde gelen katkıcısı, "terapötik peyzaj" kavramını geliştiren ve sonrasında çevresel, bireysel ve toplumsal nedenlerle iyileştirici niteliklere sahip olduğu düşünülen mekânları analiz eden Wilbert Gesler'dir.[3] Onun "tedavi ya da iyileşmeyle ilişkilendirilen peyzaj" analizi peyzajın çoğulcu niteliklerini ortaya koymaya çalışır. Gesler, bin yıl boyunca Yunan yarı-tanrısı ve ünlü hekim Asklepios'a adanmış bir kutsal mekâna ev sahipliği yaparak bir şifa yeri işlevi görmüş ve taze su kaynaklarına yakın, manzaralı ve yüksek bir çevrede, en yakın şehirden de uzakta konumlanmış olan Epidauros gibi iyileştirici olarak ün kazanmış mekânlardan çok şey öğrenilebileceğini savunmaktadır.[4] Böylece dinginlik, güzellik ve uzaklığı bir arada barındırmış, bu üç özellik daha sonra Avrupa ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkan birçok kaplıca kentinde de bulunmuştur.[5]

Doğanın temiz hava, berrak sular, yabani otlar ve görkemli manzaralarla iyileştirici gücüne duyulan inanç ile paralel olarak, Orta Avrupalı hekimler de 18. Yüzyıldan itibaren, sağlığı yeniden kazandıran dinlenme ve saf dağ havasını sağladığı ve yalnızca hastalara değil sağlıklı olanlara da fayda sağladığı için dağ tatillerini önermeye başlamışlardı. Bernhard Faust (1792), dağ havasını soluyan sağlıklı bireylerin kent hastalıklarına karşı kendilerini güçlendirebileceklerini ileri sürmüş, bu fikir Prusya Kralı'nın hekimi Dr. Christoph Hufeland tarafından da desteklenmişti. Dağ havası tedavisinin yükselişi Herman Brehmer'in çabalarıyla daha da yükselişe geçmişti. 1920'lerin başlarına gelindiğinde bazı hekimler helioterapiyi, lupus, yaralar, yanıklar, kronik artrit, romatizmal nitelikli verem, siyatik nevraljisi ve diğer nevralji türlerini tedavi eden bir panzehir olarak övüyorlardı.[6]

Bu bakış açısını geç Osmanlı-Türkiye hekimleri de benimsemiş, sanatoryum ve prevantoryumların verem özelinde koruyucu ve iyileştirici gücüne olan inanca ek olarak özellikle 1930'lar boyunca gençlik kampları, beden terbiyesi ve sağlık politikalarının bir parçası olarak yaygınlaşmıştı. Temiz havaya verilen bu önem, hastalığın niteliği ile bağlantılıydı. Verem, *mycobacterium tuberculosis* bakterisinin neden olduğu, insanlığın en eski hastalıklarından biridir. Antik çağlardan itibaren, insanların önemli yerleşim yerlerinde kümelendiği her yerde, hastalığın varlığına dair bir kayıt bulunmaktadır. *Mycobacterium tuberculosis,* 1882'de Robert Koch (1843-1910) tarafından keşfedildiğinden "Koch basili" veya "tüberküloz basili" olarak da adlandırılmıştır. İnsanlar bu bakteriyi dört farklı ve oldukça eşitsiz bulaşma yoluyla kaparlar. Bunlardan üçü, anneden fetüse plasenta yoluyla, bir sıyrık veya ortak kullanılan iğneler aracılığıyla ve enfekte süt veya et yoluyla basillerin alınması nispeten seyrek

---

[2] Oya Daglar Macar. "Erken Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikalarının Düşünsel ve Siyasî Perspektiften Değerlendirilmesi." *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, 29, 2024, s. 39-63., yazarın kendisi.

[3] Wilbert M. Gesler; "Therapeutic landscapes: medical issues in light of the new cultural geography", *Social Science & Medicine*, 34/7, 1992, s. 735-746.

[4] Antik Yunan kültüründe, Asklepios sağlığın en önemli tanrısıydı. Asklepios adına kurulan tapınaklara Asklepion adı verilir. İlk Asklepion Epidaurus'ta inşa edilmiş olup, diğer önemli Asklepionlar Kos ve Bergama'da bulunmaktadır. Asklepionlar ilk başlarda şehir dışında, nehirlere ve su kaynaklarına yakın, temiz havalı yerlerde kuruluyordu. Bugünkü sanatoryumlara benziyorlardı. Daha sonra yapıları ve oranları değişmiştir. Erken dönemlerde Asklepionlar bir çeşme, bir tapınak ve bir sunak içerirken, daha sonra Asklepionlara kütüphaneler ve anıtsal sağlık binaları eklenmiştir. Adnan Ataç, Nuran Aray ve Rıfat Vedat Yıldırım, "Asclepions in Turkey." Balkan Military Medical Review, 9/2, 2006, s. 82-84.

[5] Robin A. Kearns ve Damian CA Collins; "New Zealand children's health camps: Therapeutic landscapes meet the contract state", *Social Science & Medicine*, 51/7, 2000, s. 1047-1059, özellikle s. 1048-1049.

[6] Simon M. Kevan; "Quests for cures: a history of tourism for climate and health", *International Journal of Biometeorology*, 37/3, 1993, s. 113-124.

iken dördüncü bulaşma yolu, yani hastaların öksürürken, hapşırırken veya konuşurken havaya attığı, kirli havadaki damlacıklar yoluyla *M. tuberculosis*'in solunması en önemli olanıdır.[7]

Bu politikaların ardında, çocukların bedenlerini güçlendirmek, milli disiplin kazandırmak ve sağlıklı nesiller yetiştirmek fikri vardı. Özellikle Almanya, İtalya ve Fransa'daki gençlik kampları incelenmiş; temiz hava, açık hava sporu ve disiplinli yaşam programı Türkiye'deki uygulamalara uyarlanmıştı. Gençliğe ve sağlık alanına odaklanılan kampların hedefi özellikle yaz tatillerine denk gelen dönemde yoksul ve sağlığı zayıf olan çocukların temiz havadan, disipline edilmiş bir hayattan ve iyi beslenmeden faydalanarak güçlenmesi, iyi birer bünyeye sahip olmasıydı.[8]

Sözü edilen gelişmelerin İzmir'de nasıl seyrettiğine bakıldığında Vali Kazım Dirik (1881-1941) döneminde eğitim ve sosyal yardım alanında gerçekleştirilen en önemli hizmetlerden birinin çocuk obaları olduğu görülür. Bu kamplar 1934 yılından itibaren İzmir'in çeşitli kazalarında, yüksek rakımlı yaylalar ve sahil bölgelerinde açılmıştır. Kampların temel amacı, ülkenin sağlıklı ve zeki nesiller yetiştirme hedefi doğrultusunda, zayıf bünyeli veya sıtmadan etkilenen köy çocuklarının önceden belirlenmiş bir beslenme ve aktivite programı çerçevesinde kilo alarak hem bedensel hem de zihinsel gelişimlerini desteklemektir.[9]

İzmir'in sağlık tarihinde önem taşıyan bir diğer isim olan Behçet Salih Uz (1893-1986), belediye başkanlığı görevinden evvel İzmir'de hekim olarak çalıştığından kentin sağlığı konusundaki çalışmaları başkanlık döneminden önce başlamıştır. Uz, 18 Şubat 1923'te on sekiz arkadaşı ile İzmir Veremle Mücadele Cemiyet-i Hayriyesi'ni kurmuştur. Cemiyetin kuruluşuyla bir verem dispanseri açılmış, dispanserler ve polikliniklerin gerekliliği vurgulanmış, dispanser faaliyete geçtikten sonra ise veremle mücadeleyi halka anlatmak amacıyla *Sıhhiye* adlı bir dergi yayımlanmaya başlanmıştır.[10] Behçet Uz, belediye imkanları doğrultusunda, sokakların temizliği, aşılama-tecrit, bataklıkların kurutulması, dispanser hizmetleri, hasta tedavisi, esnafın temizlik ve sağlık kontrolleri gibi birçok sağlık faaliyeti gerçekleştirmiş, bu dönemde Tepecik'te bulunan Emraz-ı Sâriye Hastanesi bahçesinde bir verem pavyonunun temeli atılmıştır.[11]

Yamanlar'da bir sağlık kampının kurulması da bu mücadele kapsamında gündeme gelmiştir. Konak'a 23 km, Karşıyaka'ya 14 km mesafede olan ve göçebe-çoban ya da yarı göçebe Türkmen toplulukları barındıran Yamanlar Köyü civarında bulunan kamp alanı, 1930'lu yıllarda dinlence yeri olarak kullanılmıştır.[12] Bu alan 2000'li yıllara kadar İzmir Verem Savaş

---

[7] Frank M. Snowden, *Epidemics and Society: From the Black Death to the Present*, Yale University Press, 2019, s. 269-272.

[8] Bu kamplara Türk Hava Kurumu kampları, izci kampları, okulların yaz kampları, beden terbiyesi vermek için açılan kamplar, lise ve üniversite kampları, halkevlerinin, spor kulüplerinin kampları ve kamu kurumlarına bağlı kamplar örnek gösterilebilir. Taner Bulut; "Cumhuriyet'in bir gençlik projesi olarak Kızılay kampları (1936-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6/14, 2007, s. 103-135, s. 113-114.

[9] Fatih Mustafa Aygüneş; *Vali Kazım Dirik Dönemi İzmir'de İmar Faaliyetleri (1926-1935)*, Doktora Tezi (Dokuz Eylül Üniversitesi, Tarih Programı, 2024), s. 345.

[10] Hülya Öztürk; "Dr. Behçet Uz, İlk Çocuk Hastanesi ve 'Verem Nasıl Başlar? Kurtuluş Yolları Nelerdir?' Eseri Üzerine", *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law & History / Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku ve Tarihi Dergisi*, 28/3, 2020, s. 318.

[11] Enes Yalçın; "Cumhuriyetin Belediyecilik Deneyimi: Behçet Salih Uz'un İzmir Belediye Başkanlığı Dönemi (1931-1941)", *İçtimaiyat*, 8/2, 2024, s. 635-648, s. 638.

[12] Ozan Uştuk ve Yasemin Özcan Gönülal; "İzmir'in Bir Dağ Köyü: Yamanlar ve Yamanlar Yörükleri Üzerine Etnotarihsel Bir İnceleme", *Folklor/Edebiyat*, 29/115, 2023, s. 945-966, s. 954.Umar, B. (1999). İzmir 1950. Boyut Yayınları.

Derneği tarafından kullanılmış, 2002'de İl Bölge Orman Müdürlüğü'ne, 2011'de Karşıyaka Belediyesi'ne devredilmiştir.[13]

Yöntem

Bu makalenin amacı, Yamanlar Kampı'nın İzmir'in sağlık tarihi açısından rolünü incelemektir. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemi benimsenmiş olup araştırmanın temel dayanağını dönemin gazeteleri oluşturmaktadır. Çalışmada birincil kaynak olarak kampın faaliyette olduğu yıllarda çıkmış olan çeşitli gazeteler çevrimiçi kaynaklardan anahtar sözcük taraması ve ilgili tarihlerdeki gazetelerin taranması yöntemleriyle derlenmiştir. Bu gazetelerden elde edilen haberler, köşe yazıları, ilanlar, röportajlar ve görsel materyallerden faydalanılmıştır.

Arşiv taraması, *Akşam, Anadolu, Cumhuriyet, Halkın Sesi, Kurun, Ulusal Birlik, Son Posta* ve *Yeni Asır* gazetelerini kapsayacak şekilde yürütülmüştür. Bu tarama sürecinde, kampın kuruluşuna, yönetimine, kamp sakinlerinin sosyodemografik özelliklerine, doktorların rolüne, kampın mekânsal düzenine ve gündelik yaşamın örgütlenişine ilişkin bilgi veren görsel materyaller ve metinler derlenmiştir. Elde edilen içerikler ortak temalar gözetilerek dönemin sağlık söylemi ve modernleşme politikalarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. Gazete arşivlerinde yer alan fotoğraflar, mekânsal düzenlemelerini kamp sakinlerinin demografik yapısının ve kamp hayatının somut özelliklerini anlamak açısından yardımcı veri olarak kullanılmıştır. Gazete arşivlerinden elde edilen verilerin kendi tarihsel bağlamı içinde değerlendirilmesi için bir ikincil kaynak taraması yapılmıştır. Bu çerçevede Yamanlar Kampı hakkında yapılmış güncel akademik çalışmalar, İzmir'in erken Cumhuriyet dönemindeki belediyecilik faaliyetlerini ele alan araştırmalar yol gösterici olmuştur. Ayrıca, Cumhuriyet döneminde sağlık politikaları ve veremle mücadelenin tarihsel gelişimine ve uluslararası bağlamda nasıl ele alındığına ilişkin çalışmalar ele alınmıştır.

Makalenin temel iddiası, Yamanlar Kampı'nın sadece sağlık amaçlı bir dinlenme tesisi olmayıp aynı zamanda modernleşmenin bir parçası olarak sosyal ve kültürel boyutlarının da olduğudur. Bu makalede önce Yamanlar Kampı'nın kuruluşu anlatacaktır. Bunun ardından kampa ilişkin rakamlar, kampın sakinlerinin kimlerden oluştuğu ve doktorların kamptaki yerine değinilecek; ardından kampın, mekânsal ve fiziksel düzeni aktarılacaktır. Daha sonra kamptaki gündelik yaşamın nasıl disipline edildiği tartışılacak ve son olarak modernleşme ve sosyokültürel boyuta değinilecektir. Makale tartışma ve sonuç bölümüyle bitirilecektir.

Dağ Havasında Bir İdeal: Yamanlar Kampı'nın Kuruluşu

Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde halk sağlığı projelerinin hayata geçirilmesi çoğunlukla sivil toplum ile yerel ve merkezi yönetimler arasındaki güçlü bir iş birliğine bağlıydı. Yamanlar Kampı da böyle bir iş birliğinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Verem ile mücadele etmek için İzmir'de ilk esaslı girişim, Doktor Behçet Salih Bey'in öncülüğünde 18 Şubat 1923'te hayat bulan İzmir Veremle Mücadele Cemiyet-i Hayriyesi olmuştur. Cemiyetin ilk idare heyeti Dr. Besim Rıfat, Dr. Suat, Hasan Sukuti, Eczacı Ömer Lütfi, Eczacı Mehmet Faik, Mühendis Halit Ziya ve Miralay Osman Beyler'den oluşmuştur.[14] Bu dönemde veremle ilgili olarak verem hastalarına kuvvet iğneleri yapmanın yanı sıra önleyici olarak kilo takibi, dispanser müzesi gezisi ile toplumun bilgilendirilmesi, okullara, işçilere ve genel halka filmler gösterilmesi ve

[13] N. Ebru Karabağ Aydeniz; "Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, İzmir'de Bir Modern Mimarlık Mirası: Yamanlar Sanatoryumu", *Mimarlık*, 386, 2015. http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=400&RecID=3802 (Erişim: 18.10.2025)., Afife Coşkun; *Veremle Mücadelede Dispanserler, Sanatoryumlar ve Göğüs Hastalıkları Hastaneleri*, Yüksek Lisans Tezi (Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, 2017), s. 85.

[14] Aygüneş, *age.*, s. 558- 568, Mahmut Gürgan; "Cumhuriyetin İlk Yıllarında, İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin Propaganda Faaliyetleri", *İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi*, 27/2, 2013, s. 139-144.

konferans düzenlenmesi, sıhhat mecmuası dağıtılması, duvar afişleri ve sağlık konulu kartpostalların dağıtılması gibi yollara başvurulmaktaydı.[15]

Bu önlemlere ek olarak, 1928 yılında Behçet Salih Bey'in başkanlığında toplanan Veremle Mücadele Cemiyeti İdare Heyeti, Yamanlar Dağı'nda bir kamp kurulmasına karar vermişti. Bu kararın ardından Behçet Salih Bey, Vali Kazım Paşa'ya müracaat etmiş, Vali Kazım Dirik ve Behçet Salih Uz birlikte alanda incelemelerde bulunmuşlardı. Ancak bütçe yetersizliği nedeniyle 1929 yılı için planlanan kamp yolu inşası, ancak 1 Haziran 1930 itibarıyla başlatılabilmişti.[16] Yol inşaatıyla eş zamanlı olarak kamp alanında bir jandarma karakolu, bakkal, telefon santrali ve aydınlatmada kullanılacak lüks lambalar hazırlanmıştı. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin elli çadır kurmasının planlandığı kamp alanında, Veremle Mücadele Cemiyeti'nin de halkın sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere hekim ve ilaç bulundurmasına karar verilmişti. 18 Temmuz 1930 tarihinde, kırk çadırın yanı sıra jandarma karakolu, telefon santrali, bakkal ve kır gazinosu ile donatılan Yamanlar Kampı Vali Kazım Paşa, Müstahkem Mevki Kumandanı Hüseyin Hüsnü Emir Paşa, Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Müdürü Doktor Lütfü Bey, Veremle Mücadele Cemiyeti Reisi Doktor Behçet Salih Bey ve Karşıyaka Belediye Başkanı Fikri Bey'in katıldığı bir törenle açılmıştı. Vali Kazım Paşa kampı ziyaret ederek burada bir gece geçirmiş, bir hafta sonra İzmirli müzisyenler kampa giderek burada bulunan halka bir eğlence düzenlemişlerdi. Yaklaşık altı hafta faaliyet gösteren kamp, askeri bando eşliğinde düzenlenen bir törenle kapatılmış, bu süre zarfında 150 civarında zayıf bünyeli ve verem hastasının tedavisi gerçekleştirilmişti.[17] Kampın idaresini üstlenen isimler zaman içerisinde değişmişti. 1933'te Cevriye Hanım kamp müdiresiyken[18] 1935'te kamp müdürlüğüne Recai Bey tayin edilmiş,[19] 1939'dan itibaren kampın idaresini bu işlerde tecrübeli olan İzmir Kız Enstitüsü öğretmenlerinden Nevzat Cemal Dağemre üstlenmişti.[20]

Yamanlar Kampı her yıl yaz aylarında açılıp sonbahara doğru kapanan mevsimlik bir dinlenme alanıydı. Genellikle temmuz başında açılan kamp, ağustos sonu ya da eylül başında kapanıyordu.[21] Burası özellikle sağlığı bozuk ve zayıf kimselerin yaz boyunca iki ay dinlenerek güç kazandıkları önemli bir sağlık mekânı olarak tanımlanıyordu.[22] Kamp açılmadan önce cemiyet gazete ilanı veriyor ve günde dört öğün yemek ve barınma karşılığı olarak günde 1 lira ile başvuruda bulunulmasını istiyordu.[23]

Kamp Sakinleri: Sayılar, Kriterler ve Doktor Denetimi

Yamanlar Kampı, Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından kurulmuş olmakla birlikte yalnızca veremlilere mahsus değildi. İlk yıllarda ilerlememiş verem vakaları için güneş tedavisi

---

[15] Mehtap Gülçiçek; *1929–1945 yılları arasında İzmir'de salgın hastalıklar ve çözüm arayışları*, Yüksek Lisans Tezi (Dokuz Eylül Üniversitesi, 2019), s. 79.

[16] Yamanlar Kampı yolunun inşasına 1930 yılı Mayıs ayında başlanmış ve Yamanlar Dağı'ndaki çamlık alana kadar uzanan şose yolun yapımına hem İzmir hem de Karşıyaka belediyeleri katkıda bulunmayı taahhüt etmişti. 1 Haziran 1930'dan itibaren yol inşaatı başlatılmış; civar köylerden kişiler ve İzmir hapishanesinde tutuklu bulunanlar çalıştırılmış, yol 18 Temmuz'daki açılış törenine hazır hale getirilmişti. Ekim 1930'daki sel felaketi yola büyük zarar vermiş, bazı kesimleri 1933 Haziran sonunda genişletilerek otobüslerin geçişine uygun hale getirilmişti. Aygüneş, *age.*, s. 151-153.

[17] Aygüneş, *age.*, s. 558- 562.

[18] Zeki Doğanoğlu; "Yamanlar Dağı Şanlandı!", *Cumhuriyet*, 29 Temmuz 1933, s. 5.

[19] Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6.

[20] Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9. Nevzat Dağemre İzmir Ticaret Lisesi'nde de görev yapmıştı. Yasin Kayış, 19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla İzmir Eğitim Tarihi, İzmir Kalkınma Ajansı Kültür Yayınları, 2024, s. 197.

[21] 1935'te 5 Eylül'de kapanan kampın çadır ve eşyaları aynı gün taşınmış, 1938'de 1 Temmuz'da açılacağı duyurulmuştu. 1939'da yine 1 Temmuz'da açılması planlanmış, 1941'de ise 31 Ağustos'ta kapanmıştı.

[22] Ulusal Birlik, 27 Haziran 1935, s. 4., Anadolu, 5 Eylül 1935, s. 4., Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6., Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7., Anadolu, 11 Temmuz 1939, s. 2., Halkın Sesi, 10 Mayıs 1939, s. 4., Halkın Sesi, 1 Eylül 1941, s. 3., Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2., Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6.

[23] Anadolu, 3 Temmuz 1935, s. 8.

yöntemleriyle yüzlerce hastanın kurtarılmasına katkı sağlayan kamp, zamanla bünyesi zayıflamış kişilerin güçlenmesini hedefleyen bir yapıya dönüşmüştü.[24] Açılışını takip eden yıllarda verem ve diğer bulaşıcı hastalıkları olanların kampa kabul edilmelerine izin verilmemeye başlanmıştı. Kampın asıl amacı, vücutça zayıf, yorgun düşmüş ve istirahate muhtaç kişilere bir dinlenme ve kuvvet kazanma imkânı sağlamaktı. Bu ihtiyacı kendi imkânlarıyla karşılayamayanlar için kamp büyük bir fırsat oluşturuyordu.[25]

Yamanlar Dağı'ndaki alan, doğrudan terapötik faydaları olduğuna inanılan belirgin coğrafi ve çevresel özellikleri nedeniyle seçilmişti. 850 metre rakımda ve Karşıyaka'ya 14 kilometre mesafede yer alan kamp, İzmir kentinin bunaltıcı yaz sıcağıyla belirgin bir tezat oluşturuyordu.[26] Dağ iklimi serin ve canlandırıcıydı. İzmir'de şehir sıcaktan kavrulurken Yamanlar'da paltosuz dolaşmak mümkün olmuyor, geceleri battaniye ve yorgan olmadan sabahı etmek hayli güçleşiyordu. Gündüzleri ise sonbahar serinliği hâkimdi.[27] Bu sebeple kampta kalanlar süveter ve pardesü giymek zorunda kalıyor, çadırların üzerine yapılan çardaklarla öğle vakti güneşten korunuyorlardı.[28]

Yoğun çam ormanlarıyla çevrili kamp, solunum sağlığı için hayati kabul edilen temiz ve ferahlatıcı bir havaya sahipti ve bol miktarda soğuk ve temiz kaynak suyuyla zenginleştirilmişti.[29] Ulaşım imkânları da kampın cazibesini artırıyordu. Kampın içine kadar uzanan otomobil yolu yapılmış, Karşıyaka ile Yamanlar arasında her gün düzenli otobüs ve kamyon seferleri konulmuştu. 1935'ten itibaren kampa her gün otobüs seferi yapılıyordu.[30] Akşamları saat 18.00'de kalkan otobüslerle şehirle düzenli bağlantı sağlanıyor, böylece İzmir'de işleri sebebiyle sayfiyelere gidemeyenler için kamp cazip bir seçenek haline geliyordu.[31] 1930'ların sonlarına gelindiğinde yolun bakım ve iyileştirilmesi için Vilayet Daimî Encümeni tarafından Dedebaşı -Yamanlar yolunun tamirine başlanmış, bu iş için 1000 lira tahsis edilmişti.[32] Yolun baştanbaşa genişletilerek her türlü nakil aracına elverişli hale getirilmesi planlanmış, hatta dağlardan geçmek şartıyla yolun 12 kilometre daha uzatılması öngörülmüştü. Bu süreçte kampın her türlü ihtiyacı için bir müteahhitle anlaşma yapılmıştı.[33] Hatta 1939'daki İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti kongresinde kamp için özel bir otobüs alınarak işletilmesi kararlaştırılmıştı. Böylece Yamanlar Kampı hem tabiat güzellikleri hem de ulaşım kolaylığıyla İzmir halkının yaz aylarında tercih ettiği önemli bir sağlık ve dinlenme mekânı haline gelmişti.[34]

Kampa gelenler sıkı bir sağlık kontrolünden geçirilmekte, hastalık taşıyanların girişine izin verilmemekteydi.[35] Haftanın belirli günlerinde cemiyetin doktoru kampa gelerek sağlık

---

[24] Son Posta, 15 Ağustos 1937, s. 8., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[25] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.
[26] Cumhuriyet, 3 Eylül 1930, s.2., Son Posta, 15 Ağustos 1937, s. 8.
[27] Son Posta, 15 Ağustos 1937, s. 8., Adnan Bilget; "Bir Gazeteci Gözüyle Yamanlar: Kamp Hayatının Neşesi", *Yeni Asır*, 5 Ağustos 1937, s. 6.
[28] Anadolu, 2 Temmuz 1939, s. 2., Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6.
[29] Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6.
[30] Aygüneş, *age.*, s. 568.
[31] Cumhuriyet, 3 Eylül 1930, s. 2., Ulusal Birlik, 27 Haziran 1935, s. 4., Ulusal Birlik, 8 Temmuz 1935, s. 2., Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6., Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7., Akşam, 6 Nisan 1937, s. 12., Şahap Göksel; "İzmir Mektupları: Yamanlar Dağı Meşhur Bir Sağlık Yeri Halini Aldı", *Akşam*, 31 Temmuz 1937, s. 5., Bilget, *age.*, s. 6., Şahap Göksel; "Yamanlar Kampında", *Anadolu*, 15 Temmuz 1939, s. 8., Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2. 1941'de Karşıyaka'dan Yamanlar Dağı'na otobüs insan başına 75 ve 4 yaşından 10 yaşına kadar olan çocuklar için 40 kuruştu. Eşya naklinde yatak ve karyoladan 75 kuruş, valizlerden 25 kuruş alınıyordu. Halkın Sesi, 25 Haziran 1941, s. 2.
[32] Anadolu, 11 Temmuz 1939, s. 2.
[33] Akşam, 13 Mayıs 1935, s. 7., Anadolu, 15 Haziran 1938, s. 2.
[34] Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9.
[35] Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.

kontrolü yapıyordu.[36] Cemiyette Yamanlar'a gitmek isteyenlerin kontrolü cemiyetin başkanı Göz Doktoru Mitat Orel tarafından yapılmaktaydı.[37] Bu kampa katılmak isteyenler Veremle Mücadele Cemiyeti'nin dispanserine başvurarak muayene edilmekte ve birer kamp fişi almaktaydı.[38] Ayrıca her iki günde bir kampa çıkan Dahiliye Mütehassısı Dr. Kemal Şakir de kamp sakinlerini muayene ederek sağlık kontrollerini sürdürmekteydi.[39]

Kampta daha çok genç kızlar ve kadınlar bulunuyor, erkek sayısı sınırlı kalıyordu; yalnızca pazar günleri gelen ziyaretçilerle erkek yoğunluğu artmaktaydı. Erkek personel ise doktor, kamp müdürü, aşçı, makinist, garson ve çevre köylerden gelen birkaç genç ile sınırlıydı; ayrıca Yamanlar Karakolu'ndan üç jandarma da kamp çevresinde görev yapmaktaydı.[40] 1930'da kampın ilk yılında 150 zayıf ve hafif veremli hasta burada tedavi görmüştü.[41] 1933'te eski uygulamalardan farklı olarak Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetinin ricası üzerine Veremle Mücadele Cemiyeti, işçilerden bir kısmının dinlenmesi ve sağlığına kavuşması için 20 gün süre ile kampta kalmasına onay vermişti. İlk partide 20 tanesi kadın olmak üzere 32 işçinin kampa yollanmasına karar verilmişti. Halkapınar İplik Fabrikası 10 adet yatak, Şayak Fabrikası da 10 adet battaniye hediye etmişti.[42] Daha sonraki yıllarda da işçilerin kampta kalması uygulamasına devam edilmişti.[43] 1935 yılında ise kamp önceki yıllara kıyasla daha geniş bir şekilde toplanmış ve Cumhuriyet Halk Partisi himayesinde Esnaf ve İşçi Birlikleri Bürosu tarafından işçilere yönelik ayrıca bir kamp kurulmuştu.[44] Ayrıca Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından ücretsiz gönderilen yaklaşık 15 kişi, Halk Partisi tarafından gönderilen öğrenci ve aileleri de kampın ziyaretçileri arasındaydı.[45] 1936'da kamp sakinlerinin sayısı yaklaşık 250'ye ulaşmış[46], 1937'de kampın ilk haftasında 256 kişi katılmış[47], toplam sayı 275'e ulaşmıştı.[48] 1938'de ise katılımcı sayısı 350'yi bulmuştu.[49] 1942'ye gelindiğinde kamp 70 kişinin katılımıyla 9 Temmuz'da açılmış ve yaz boyunca 300'den fazla kişi kamp yapmıştı.[50] Ancak artan talep karşısında kampın mevcut teşkilatı yetersiz kalmış, çadırlar dolduğu için yeni başvurulara "yerimiz yok" cevabı verilmişti.[51] 1948'e gelindiğinde ise İzmirlilerin birçoğunun Yamanlar yerine Bozdağ'a gitmeyi tercih ettikleri görülmüştü.[52]

[36] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.
[37] Yeni Asır, 1 Temmuz 1936, s. 2.
[38] Anadolu, 2 Temmuz 1939, s. 2., Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2.
[39] Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6.
[40] N. Serinsu; "Yamanlar Kampı Lale Devrini Yaşıyor", *Yeni Asır*, 14 Ağustos 1938, s. 4., Ulusal Birlik, 8 Temmuz 1935, s. 2., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[41] Cumhuriyet, 3 Eylül 1930,s. 2.
[42] Aygüneş, *age.*, s. 566-567.
[43] Yeni Asır, 7 Temmuz 1935, s. 3.
[44] Akşam, 13 Mayıs 1935, s. 7., Ulusal Birlik, 8 Temmuz 1935, s. 2., Anadolu, 5 Eylül 1935, s. 4., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5., Serinsu, *age.*, s. 4.
[45] Serinsu, *age*., s. 4.
[46] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.
[47] Akşam, 29 Temmuz 1937, s. 9.
[48] Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[49] Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9.
[50] Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2.
[51] Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2., A Bilget, *age.*, s. 6.
[52] Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6.

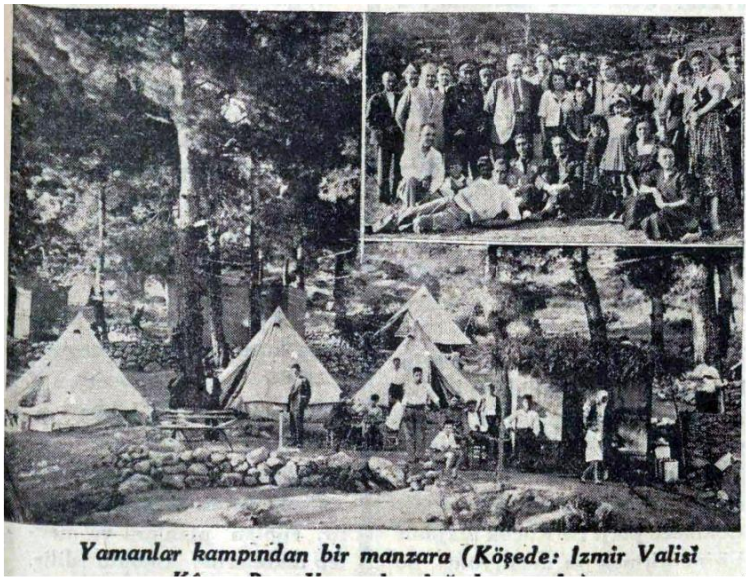
Fotoğraf-1: Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6.

Bir Sağlık Alanı Olarak Kamp: Mekan, Düzen ve Olanaklar

Yamanlar Kampı, aslında bir kamp alanı olmasına rağmen ilk yıllarında zaman zaman gazetelerde sanatoryum olarak adlandırılmış, daha sonra ise "Yamanlar Kampı" adıyla anılmaya başlanmış, altyapısı giderek çeşitlenmiş ve modernleştirilmişti. İzmir'de bir sıhhat ve dinlenme yeri olarak kurulan kamp, vasıta ve sermaye imkânı olmaksızın kurulmuş konforsuz bir sanatoryum gibi görülüyordu. Mütevazı aile bütçelerinin karşılayamayacağı istirahat ihtiyacına cevap veren kamp, düşük bir ücret karşılığında faaliyet gösterdiğinden her yıl bütçe açığı vermekteydi.[53] Örneğin 1931 senesinde Veremle Mücadele Cemiyeti, kamptaki faaliyetler için 7.305 lira harcarken, bu süreçte 3.539 lira gelir elde etmişti.[54] Hatta bir yıl için "Bu yıl Yamanlar Kampı'ndan cemiyet zarar etmemiştir" ifadesi gazetelere yansımıştı.[55] Veremle Mücadele Cemiyeti, zaman zaman gardenpartiler düzenleyerek bu sayede kentin ileri gelen tüccar ve sanayicilerinden bağış topluyordu.[56] Kampa devletin de yardımda bulunması yönünde temenniler dile getiriliyordu.[57]

Kamp müdürlüğü, karyola ve yatak dâhil olmak üzere temel ihtiyaçları sağlamaktaydı. İstirahat edenlerden günlük 1 lira alınırken, tüm kamp imkânları dâhil standart ücret 120 kuruş, pavyonlarda kalmak isteyenler için ise günlük 200 kuruş olarak belirlenmişti.[58] 1941 yılında yemek ve karyola ücretleri dâhil olduğu halde bir gün için çadır 175 kuruş, 5 yaşından 10 yaşına kadar olan çocuklar için 100 kuruş, baraka insan başına 225 kuruş olarak belirlenmişti.[59]

[53] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.
[54] Aygüneş, *age.*, s. 564-565.
[55] Anadolu, 5 Eylül 1935, s. 4.
[56] Aygüneş, *age.*, s. 567., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[57] Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9.
[58] Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6., Serinsu, *age.*, s. 4.
[59] Halkın Sesi, 25 Haziran 1941, s. 2.

Fotoğraf-2: Cumhuriyet, 29 Temmuz 1933, s. 5.

Ücretlendirme politikasının geçmişi kampın açılışına kadar gidiyordu. 21 Mayıs 1931 tarihinde Vali Kazım Paşa'nın başkanlığında, kampın açılışı ve katılımcıların ödeyecekleri ücretler hakkında bir toplantı gerçekleştirilmişti. Toplantıda ayrıca, halkın cuma günleri eğlenmek ve dinlenmek amacıyla kampa gidebilmeleri için ucuz ve güvenli otomobil seferleri düzenlenmesine karar verilmişti. Aynı yıl Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından, çadırların, portatif evlerin ve şezlongların temin edilmesinin yanı sıra günde dört öğün yemek verecek bir lokantanın inşası için de girişimde bulunulmuştu.[60]

Bu dönemde, mazotla çalışan bir motor aracılığıyla elektrik üretilerek kampın aydınlatılması sağlanmış, ayrıca telefon tesisatı kurulmaya başlanmıştı. Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından kampa 20 karyola ile birlikte çeşitli sayıda çadır gönderilmişti. Temmuz ayının ortalarına gelindiğinde, telefon tesisatı tamamlanmıştı. 7 Ağustos 1931 Cuma günü Vali Kazım Paşa, kamp alanını ziyaret etmiş ve kampın su ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla, biraz uzaktaki bir su kaynağından demir borular aracılığıyla suyun kamp alanına getirilmesini uygun görmüştü. 27 Ağustos 1931 tarihinde Yamanlar Kampı'nda özel bir etkinlik düzenlenmiş; o gece, sayısı yirmi olan köy çocukları, hayırseverlerin armağan ettiği yeni kıyafetler içinde sünnet edilmişti.[61]

1932 senesi kamp açılışı hazırlıkları sırasında Yamanlar Köyü'nde yapılacak okul için yoğun çalışmaktan dolayı bünyeleri zayıf düşen 50 kadar öğretmenin de o yıl 6 hafta kadar kamptan yararlanmasına karar verilmişti. Ayrıca yapılması planlanan ek birimler yerine Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından her biri 100 liraya mal olacak düşük maliyetli 10 adet barakanın inşa edilmesi kararlaştırılmıştı. Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Eskişehir deposundan kampta kullanılacak çadırlar gönderilmiş ve Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından 8-10 kişilik ahşap bir baraka yaptırılmıştı.[62]

Bu arada Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından yaklaşık bir yıl boyunca gece gündüz ve dört mevsim hava durumu derecelerini gözlemlemek için Avrupa'dan getirtilmiş olan hava rasat aletleri çalışmış ve bu sürenin sonunda aletlerin yazdığı dereceler tespit edilerek raporların düzenlenmesine başlanmıştı. Elde edilen verilere göre kamp alanının bir sanatoryum inşasına

[60] Aygüneş, *age.*, s. 562-564.
[61] Age.
[62] Age.

çokça elverişli olduğu görülmüş ve bu hususta hazırlanan raporlar Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine gönderilmişti. Bu çalışmaların sebebi 1930 yılında vekaletin yürüttüğü çalışmaların aslında Yamanlar'da sanatoryum olarak tanımlanan bir kurumun açılabilmesinin olanaklarının araştırılmasıydı. Bunun için vilayetle temasa geçilmiş, fenni ve sıhhi istasyonların açılması kararlaştırılmıştı. Bu istasyonlarda hava rasadı yapılacak, rüzgâr, su, yağmur, sis, rutubet ve hararet muhtelif aletlerle tetkik edilerek grafiklerle kaydedilecekti. Gerekli aletler İstanbul'a ve Fransa'ya sipariş edilmişti.[63] Bu düşünce giderek Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından da benimsenmiş, yaz kış kullanılacak bir alanın tesisi fikrine dönüşmüştü. Kışın dağ sporları için binalar, yazın ise kampa çıkacaklar için oteller ve evler yapılması tasavvur edilmişti.[64] Kalıcı binalar ve konforlu vasıtalar vücuda getirildikten sonra Yamanlar'ın, kışın karlı havalarda dahi gezinti ve avlanmalar için en elverişli sahalardan biri olması öngörülmüştü.[65]

Kamptaki çadır sayısı yıldan yıla değişmekteydi. 1935 yılında 27 çadır kurulduğu, ek olarak da Kazım Dirik'e ait de çadır bulunduğu bilgisi verilmekteydi.[66] 1939'da çadır sayısı 60 olarak,[67] 1948'de 50 olarak[68] verilmekteydi. Çadırların bir kısmı Cemiyet tarafından satın alınmıştı, çoğunluğu ise Kızılay'ın Eskişehir'deki deposundan getirtilmekteydi.[69] Telefon bağlantısı sayesinde şehirle sürekli iletişim kurulabilmekteydi.[70] Radyonun yeri Paris'te eğitim almış mühendisler tarafından tanzim edilmişti.[71] Kampın güvenliğini sağlamak amacıyla bir jandarma karakolu açılmıştı.[72] Bir onbaşı idaresinde faaliyet gösteren bu karakolda, jandarma ve bekçiler günün her saatinde görevlerini yapmaktaydı.[73] 1936'da çocukların meşe ağaçları içinde oynadıkları bir havuz kampından bahsedilmekteydi. Kampta bulunanlar için hamam haline getirilmiş bir çadırda sıcak ve soğuk su kurnaları ve banyo kısmı bulunmaktaydı.[74]

Kampa 1937'de bakkaliye eşyası satan bir çadır eklenmiş,[75] 1939'da çadırları güneş sıcağından korumak maksadıyla çadırların üzerine birer çardak yaptırılmıştı.[76] Demir borularla yapılan tesisatla kampın her tarafına kaynak suları getirilmişti.[77] Kampa 2-5 dereceler arasında, dört kaynaktan sıhhi içme suyu gelmekteydi ve her yere çeşmeler kurulmuştu.[78] Alanda bir lokanta, bir mutfak, bir kiler bulunmaktaydı ve tuvalet mahalleleri sifonluydu. Çadırlarla barakaların yanına bırakılan çöp sepetleri her gün temizlenmekteydi.[79] 1942'de alanın kadastro haritasının hazırlanması ve kampın daha elverişli bir yere nakledilerek burada Veremle Mücadele Cemiyeti tarafından binalar ve barakaların inşa edilmesi planlanmıştı. Ayrıca kış mevsiminde de kullanılabilecek şekilde, bir gazinolu lokanta inşa edilmesi de düşünülmüştü.[80]

---

[63] Cumhuriyet, 3 Eylül 1930, s. 2.
[64] Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6.
[65] Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8., Akşam, 18 Eylül 1938, s.7.
[66] Yeni Asır, 7 Temmuz 1935, s. 3., Anadolu, 7 Temmuz 1935, s. 2.
[67] Anadolu, 2 Temmuz 1939, s. 2., Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8
[68] Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6.
[69] Anadolu, 11 Temmuz 1939, s. 2. , Ulusal Birlik, 9 Haziran 1937, s. 4. , Ulusal Birlik, 27 Haziran 1935, s. 4.
[70] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7., Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6.
[71] Doğanoğlu, *age.*, s. 5.
[72] Yeni Asır, 7 Temmuz 1935, s. 3., Anadolu, 7 Temmuz 1935, s. 2.
[73] Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8.
[74] Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6.
[75] Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[76] Anadolu, 2 Temmuz 1939, s. 2.
[77] Göksel; "İzmir Mektupları: Yamanlar Dağı Meşhur Bir Sağlık Yeri Halini Aldı", s. 5.
[78] Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6. , Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8
[79] Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8.
[80] Halkın Sesi, 21 Ağustos 1942, s. 2.

İzmir İlbayı General Kâzım Dirik Yamanlar kampında.

Fotoğraf-3: Kurun, 8 Ağustos 1935, s. 5.

Disiplinli Bir Hayat: Kampta Beslenme, Uyku ve Günlük Düzen

Döneminin geniş olanaklarıyla donatılmış olan kampta gündelik yaşam belirli bir programla düzenlenmekteydi. Günlük program yalnızca bir takvim değildi; aynı zamanda kampın sağaltmaya yönelik yaklaşımının temel bir bileşeniydi. Son derece yapılandırılmış ortam, disiplinli, modern ve sağlıklı bir vatandaş idealini temsil ediyordu. Günün her anı, sağlık yararlarını en üst düzeye çıkarmak ve düzen ile hijyen alışkanlıklarını kazandırmak için titizlikle planlanmıştı. Kamp yaşamı, katılımcıların yeterli beslenme, dinlenme ve etkinlik almasını sağlamak amacıyla sıkı, tıbbi gözetim altında bir programa göre yürütülüyordu.

Öğün	**Menü Örneği**
Kahvaltı	Tereyağı, bal/marmelat, ekmek, süt
Öğle Yemeği	Rosto, kızartılmış patates, çalı fasulyesi, meyve/ tatlı
İkindi	Peynirli veya tereyağlı sandviç
Akşam Yemeği	Etli sebze, pilav/makarna, karpuz/mevsim meyvesi

Tablo-1: Kamp Tabldotu Örneği[81]

Kampta günler sabah erken saatlerde toplu bir boru sesi veya zil ile başlıyor, ardından temizlik ve sabah jimnastiği yapılıyordu.[82] Yamanlar Kampı'na katılan her bireye bir çadır, bir karyolanın yanında günde dört öğün yemek temin edilmekteydi. Uyku saatleri belirli bir düzene tabi tutulmakta olup, bu saatlerde kamp genelinde derin bir sükûnet hâkim olmaktaydı. [83] Sabah

[81] N Serinsu, *age.*, s. 4.
[82] Bilget, *age*., s. 6., Anadolu, 23 Temmuz 1935, s. 5., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[83] Bilget, *age*., s. 6., Cumhuriyet, 3 Eylül 1930, s. 2., Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6., Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.

kahvaltısı tereyağı, beyaz peynir, süt ve marmelattan oluşuyor, zaman zaman marmelat yerine Yamanlar balı veriliyordu. Öğle yemekleri et, sebze, pilav veya makarna ve meyveden oluşmakta, ikindi ve akşam yemeklerinin de besleyici nitelikte sunulmasına özen gösterilmekteydi,[84] saat 16.00'da çalan ikindi kahvaltısı zili sonrasında peynirli ya da tereyağlı sandviç ikram ediliyor, akşam yemeklerinde ise etli sebze, pilav veya makarna ve mevsim meyvesi veriliyordu.[85]

Kamp sakinleri disiplinli bir hayat tarzına mecbur ediliyor, istirahat edenler bünyelerine göre haftada 1-2 kilo alıyordu. 1935'te kampta yalnızca bir ay kalan gençlerden birinin almış olduğu 17 kilonun bir rekor olduğu ve bir daha kırılamadığı ifade ediliyordu. Gündüz herkes kesif gölgeli çam ağaçlarının altında istirahat ediyor, tanıdıklarıyla sohbet ediyor ya da kitap okuyordu.[86] Tablo-2'de görüldüğü üzere, 24 saatin üçte ikisi uyku ve istirahat, az bir kısmı yemek, kalan bölüm ise kısa gezintiler ve sosyal etkinliklerle geçmekteydi.[87] Herkes kampta saat 23.00'te yatmak ve sabahleyin saat 08.00'de kalkmak zorundaydı. Geceleri geç vakte kadar oynamak, gezmek ve alkol tüketmek yasaklanmıştı. [88]

Aktivite	Saat
Yataktan kalkış	07:00
Kahvaltı	08:30
İstirahat	10:00 – 12:00
Öğle yemeği	13:00
Öğle uykusu	15:00 – 17:00
İkindi kahvaltısı	17:00
Kısa mesafeli gezintiler	18:00 – 20:00
Akşam yemeği	20:30
Gece eğlenceleri	21:00 – 23:00
Uyku	23:00'den sonra

Tablo-2: Günlük Aktivite Planı Örneği[89]

Yamanlar Kampı, açıldığı tarihten itibaren yalnızca sağlık ve istirahat amacıyla değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel faaliyetler için de kullanılan bir mekân hâline getirilmişti. Öğle yemeğinden sonra uyunurdu, bu esnada kamp idaresi istirahat edenlerin huzurunun bozulmaması için gürültüye müsaade etmiyordu. İkindi kahvaltısından sonra genç grupları, mandolin ve gitarlarla kamptan Karagül'e doğru uzanan yolda gezintiye çıkar, şarkılar söyler ve eğlenirdi. Akşam yemeğinden sonra İzmir manzarası karşısında danslar edilir, salon oyunları oynanır, masallar söylenir; ud, mandolin ve gitar çalınırdı. Her hafta cumartesi akşamları İzmir'den gelen kalabalık genç grupları müsamereler ve konserler verirlerdi. Erkek Lisesi ve

[84] Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6.
[85] Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6. , Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9.
[86] Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8.
[87] Bilget, *age*., s. 6.
[88] Akşam, 20 Ağustos 1936, 6. , Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8.
[89] Bilget, *age*., s. 6.

Erkek Öğretmen Okulu öğrencileri ile mektepli kızların konser ve temsilleri kampa kültürel bir nitelik kazandırmış, hatta zaman zaman gardenpartiler düzenlenmişti.[90]

Yamanlar kampında istirahat eden bir aile

Fotoğraf-4: Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.

Bir Modernleşme Simgesi Olarak Yamanlar Kampı

Yamanlar Kampı, kısa sürede mevsimlik bir deneyim olmanın ötesine geçerek İzmir'de saygı gören bir kurum haline gelmişti. Başarısı yalnızca sağladığı somut sağlık yararlarıyla ölçülmüyor, aynı zamanda güçlü kamu imajı ve geçici çadır topluluğundan kalıcı bir sanatoryuma dönüşümüyle de değerlendiriliyordu. Yerel basında kampın açılış törenleri, çocukların kamp hayatı ve başarı hikâyeleri sık sık haber oluyordu. Belediye ve Cemiyet yöneticileri, öğretmenler ve bağışçılar kampı ziyaret ederek moral veriyordu. Yaz aylarında düzenlenen küçük gösteriler, halkın katılımına açık etkinlikler ve bağış kampanyaları, Yamanlar'ı İzmir'in sosyal yaşamının bir parçası haline getirmişti. Kampın hazırlık ve denetim işleri de titizlikle yürütülüyordu; Veremle Mücadele Cemiyeti Başkanı Göz Doktoru Dr. Mithat, düzenli olarak Yamanlar'a giderek kampın durumunu tetkik ediyor, bu ziyaretlerde kampın hazırlık süreçleri yakından inceleniyordu.[91]

[90] Akşam, 13 Mayıs 1935, s. 7., Anadolu, 23 Temmuz 1935, s. 5., Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5., Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9., Göksel; "Yamanlar Kampında", *Anadolu*, s. 8., Doğanoğlu, *age.*, s. 5.
[91] Yeni Asır, 7 Temmuz 1935, s. 3., Anadolu, 7 Temmuz 1935, s. 2., Ulusal Birlik, 8 Temmuz 1935, s. 2.

Yamanlar kampında bulunanlardan bir grup

Fotoğraf-5: Akşam, 31 Temmuz 1937, s. 5.

Cemiyet İdari Heyeti üyelerinden Dr. Şükrü Nuri gibi isimler de kampı ziyaret edenler arasındaydı.[92] 1939'da İzmir Valisi Ethem Aykut, kampı ziyaret etmiş, orada nasıl vakit geçirildiği hakkında malumat almış ve kampa akümülatörlü bir radyo göndermeyi vadetmişti.[93] 1944'te Cemiyet tarafından Vali Refik Şefiksoyer, Belediye Reisi Reşat Leblebicioğlu ve gazeteciler kampa davet edilerek güzel bir gece geçirmişlerdi.[94] Bütün anlatılan olumlu gelişmelere rağmen kamp alanıyla ilgili olumsuz görüşlerin de gazetelere yansıdığı olmuştu. Gazetelerde kamp hakkında sadece kampta yılan, akrep ve çiyan gibi haşerelerin bulunduğu iddiaları ve verilen dört öğün yemeğe rağmen insanların zaman zaman açlık çektikleri yönünde eleştiriler yer almıştı. İlk iddia kamp sakinlerinin alanda sadece arı ve keklik gördükleri yönündeki beyanlarıyla yalanlanmış,[95] açlık yönündeki iddia ise temiz havanın iştah açmasıyla açıklanmış[96] ve Kanada'da gençlik kamplarında senelerce bulunan öğretmen Nevzat Cemal Dağemre'nin yönetiminde kamp sakinlerinin kilolarının sıkı şekilde takip etmesi ve şikayette bulunanlara uzun açıklamalarda bulunulmasıyla çözümlenmişti.[97]

Kamp alanı, mimar Arif Kınay tarafından tasarlanan blok tipli sanatoryum yapısıyla bir sanatoryum kompleksine dönüştürülmüştü. 1950'lerde kompleks; bir sanatoryum binası, iki avlu, 13 tek kişilik konaklama birimi, idari bina, yemekhane, gazino, yüzme havuzu, voleybol ve tenis kortları ile 80 çadıra kadar alan sağlayan bir saha içermekteydi. Bunun güneybatısında 1945 tarihli yemekhane, güneyinde ise gazino binası bulunmaktadır. Konaklama binası, bodrum katlı ve üç katlı blok tipli bir dikdörtgen prizma olarak tasarlanmıştı.[98]

---

[92] Doğanoğlu, *age.*, s. 5., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.
[93] Göksel, Yamanlar Kampında, s. 8.
[94] Akşam, 10 Eylül 1944, s. 2.
[95] Şahap Göksel; "İzmir Mektupları: Yamanlar Dağı Meşhur Bir Sağlık Yeri Halini Aldı"., Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5., Serinsu, *age.*, s. 4.
[96] Son Posta, 27 Temmuz 1938, s. 5.
[97] Yeni Asır, 21 Temmuz 1938, s. 6.
[98] Deniz Avcı ve Gözde Özder Çakır; "Revitalizing ruins: Adaptive reuse of Yamanlar Sanatorium as a contemporary summer camp by experiential education in interior architecture", *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 9/2, 2024, s. 1149-1175, özellikle s. 1151.

Değerlendirme ve Sonuç

Yamanlar Kampı, erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'de halk sağlığının modernleşme sürecinde özgün bir örnek olarak değerlendirilmelidir. İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin girişimiyle kurulan kamp, sağlık açısından bakıldığında toplumun sağlık direncinin artırılmasına odaklanan koruyucu tıp anlayışının sahadaki erken uygulamalarından biri olmuştur. Dengeli beslenme, düzenli uyku, temiz hava ve disiplinli bir gündelik yaşam düzeni, bu yaklaşımın temel taşlarını oluşturmuş; böylece verem başta olmak üzere bulaşıcı hastalıklara karşı bireylerin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Kampın kurulmasında mekâna yönelik tercihler ve fiziksel olanaklara bakıldığında dönemin uluslararası sağlık yaklaşımlarıyla paralel bir tutumun sergilendiği görülmektedir. Yamanlar'ın yüksek rakımlı konumu, temiz havası ve zengin su kaynakları, terapötik peyzaj anlayışıyla örtüşmektedir.

Kampta zayıf bünyeli bireyler, öğrenciler, işçiler ve orta sınıf aileler bu mekânda bir araya gelmiş; böylelikle halk sağlığına yönelik anlayışın geniş bir toplumsal tabana yönelik olarak uygulandığı bir örneği oluşturmuştur. Kadınların, gençlerin ve işçilerin kamptaki varlığı, genç Cumhuriyet'in sağlıklı ve disiplinli nesiller yetiştirme idealinin göstergesi olmuştur. Aynı zamanda kamp, sağlıkla toplumsal modernleşme arasındaki ilişkiyi pekiştirerek, tıbbın yalnızca bireysel değil toplumsal bir düzen kurucu rol üstlenmesine yönelik bir girişimde bulunmuştur. Uygulanan gündelik yaşam rejimi, koruyucu tıbbın disipline edici yönünü öne çıkarmaktadır. Yüksek kalorili ve protein ağırlıklı beslenme, düzenli uyku, temiz hava ve istirahat kamp sakinlerinin sağlık durumlarını ölçülebilir biçimde iyileştirmiştir. Bu uygulama, dönemin biyopolitik hedefleriyle, yani bedensel güçlenmenin toplumsal üretkenlikle doğrudan ilişkilendirilmesiyle de örtüşmektedir. Ek olarak, eğlence aktiviteleri gibi sosyo-kültürel etkinlikler, kampın işlevleri arasında toplumsal bütünleşmeyi de eklemiştir. Sonuç itibarıyla Yamanlar Kampı erken Cumhuriyet döneminin sağlık politikaları ve toplumsal modernleşme politikalarının kesişim noktasında konumlanmaktadır. 1930'larda geçici bir çadır kampı olarak başlayan girişim; gönüllülüğün, yerel yönetimlerin ve devletin iş birliğiyle halk sağlığı projelerinin çok boyutlu bir şekilde hayata geçirilebileceğini göstermiştir.

Kaynakça

Akşam, 13 Mayıs 1935, s. 7.

Akşam, 3 Temmuz 1936, s. 6.

Akşam, 20 Ağustos 1936, s. 6.

Akşam, 6 Nisan 1937, s. 12.

Akşam, 29 Temmuz 1937, s. 9.

Akşam, 18 Eylül 1938, s.7.

Akşam, 24 Şubat 1939, s. 9.

Akşam, 10 Eylül 1944, s. 2.

Akşam, 19 Haziran 1948, s. 6.

Anadolu, 3 Temmuz 1935, s. 8.

Anadolu, 7 Temmuz 1935, s. 2.

Anadolu, 23 Temmuz 1935, s. 5.

Anadolu, 5 Eylül 1935, s. 4.

Anadolu, 27 Temmuz 1937, s. 5.

Anadolu, 15 Haziran 1938, s. 2.

Anadolu, 2 Temmuz 1939, s. 2.

Anadolu, 11 Temmuz 1939, s. 2.

Cumhuriyet, 3 Eylül 1930, s.2.

Cumhuriyet, 19 Ağustos 1936, s. 7.

Halkın Sesi, 10 Mayıs 1939, s. 4.

Halkın Sesi, 25 Haziran 1941, s. 2.

Halkın Sesi, 1 Eylül 1941, s. 3.

Halkın Sesi, 10 Temmuz 1942, s. 2.

Halkın Sesi, 21 Ağustos 1942, s. 2.

Son Posta, 15 Ağustos 1937, s. 8.

Son Posta, 27 Temmuz 1938, s. 5.

Ulusal Birlik, 27 Haziran 1935, s. 4.

Ulusal Birlik, 8 Temmuz 1935, s. 2.

Ulusal Birlik, 9 Haziran 1937, s. 4.

Yeni Asır, 7 Temmuz 1935, s. 3.

Yeni Asır, 1 Temmuz 1936, s. 2.

Yeni Asır, 21 Temmuz 1938, s. 6.

ATAÇ, Adnan, ARAY, Nuran, YILDIRIM, Rıfat Vedat; "Asclepions in Turkey," Balkan Military Medical Review, 9/2, 2006, s. 82-84.

AVCI, Deniz, ve GÖZDE ÖZDER ÇAKIR; "Revitalizing ruins: Adaptive reuse of Yamanlar Sanatorium as a contemporary summer camp by experiential education in interior architecture", *Journal of Architectural Sciences and Applications,* 9/2, 2024, s. 1149-1175.

AYGÜNEŞ, Fatih Mustafa; *Vali Kazım Dirik Dönemi İzmir'de İmar Faaliyetleri (1926-1935)*, Doktora Tezi (Dokuz Eylül Üniversitesi, Tarih Programı, 2024).

BİLGET, Adnan; "Bir Gazeteci Gözüyle Yamanlar: Kamp Hayatının Neşesi", *Yeni Asır,* 5 Ağustos 1937, s. 6.

BULUT, Taner; "Cumhuriyet'in bir gençlik projesi olarak Kızılay kampları (1936-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6/14, 2007, s. 103-135.

COŞKUN, Afife; *Veremle Mücadelede Dispanserler, Sanatoryumlar ve Göğüs Hastalıkları Hastaneleri*, Yüksek Lisans Tezi (Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, 2017).

DOĞANOĞLU, Zeki; "Yamanlar Dağı Şanlandı!", *Cumhuriyet,* 29 Temmuz 1933, s. 5.

GESLER, Wilbert M.; "Therapeutic landscapes: medical issues in light of the new cultural geography", *Social Science & Medicine*, 34/7, 1992, s. 735-746.

GÖKSEL, Şahap; "İzmir Mektupları: Yamanlar Dağı Meşhur Bir Sağlık Yeri Halini Aldı", *Akşam*, 31 Temmuz 1937, s. 5.

GÖKSEL, Şahap; "Yamanlar Kampında", *Anadolu,* 15 Temmuz 1939, s. 8.

GÜLÇİÇEK, Mehtap; *1929–1945 yılları arasında İzmir'de salgın hastalıklar ve çözüm arayışları*, Yüksek Lisans Tezi (Dokuz Eylül Üniversitesi, 2019).

GÜRGAN, Mahmut; "Cumhuriyetin İlk Yıllarında, İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin Propaganda Faaliyetleri", *İzmir Göğüs Hastanesi Dergisi*, 27/2, 2013, s. 139-144.

KARABAĞ AYDENİZ, N. Ebru; "Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, İzmir'de Bir Modern Mimarlık Mirası: Yamanlar Sanatoryumu", *Mimarlık*, 386, 2015, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=400&RecID=3802 (Erişim: 18.10.2025).

KAYIŞ, Yasin, 19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla İzmir Eğitim Tarihi, İzmir Kalkınma Ajansı Kültür Yayınları, 2024.

KEARNS, Robin A., ve Damian CA Collins; "New Zealand children's health camps: Therapeutic landscapes meet the contract state", *Social Science & Medicine*, 51/7, 2000, s. 1047-1059.

KEVAN, Simon M.; "Quests for cures: a history of tourism for climate and health", *International Journal of Biometeorology*, 37/3, 1993, s. 113-124.

MACAR, Oya Daglar. "Erken Cumhuriyet Dönemi Sağlık Politikalarının Düşünsel ve Siyasî Perspektiften Değerlendirilmesi." *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, 29, 2024, s. 39-63.

ÖZTÜRK, Hülya; "Dr. Behçet Uz, İlk Çocuk Hastanesi ve 'Verem Nasıl Başlar? Kurtuluş Yolları Nelerdir?' Eseri Üzerine", *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law & History / Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku ve Tarihi Dergisi*, 28/3, 2020, s. 318.

PAMUK, Şevket; Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

SERİNSU, N.; "Yamanlar Kampı Lale Devrini Yaşıyor", *Yeni Asır*, 14 Ağustos 1938, s. 4.

Snowden, Frank M.; *Epidemics and Society: From the Black Death to the Present*, Yale University Press, 2019.

UŞTUK, Ozan, ve Yasemin Özcan GÖNÜLAL; "İzmir'in Bir Dağ Köyü: Yamanlar ve Yamanlar Yörükleri Üzerine Etnotarihsel Bir İnceleme", *Folklor/Edebiyat*, 29/115, 2023, s. 945-966.

YALÇIN, Enes; "Cumhuriyetin Belediyecilik Deneyimi: Behçet Salih Uz'un İzmir Belediye Başkanlığı Dönemi (1931-1941)", *İçtimaiyat*, 8/2, 2024, s. 635-648.